

Celem projektu jest ustalenie roli kobiety w społecznościach wczesnej epoki brązu (2300-1600 BC) w oparciu o interdyscyplinarne analizy materiałów kultury mierzanowickiej z południowo-wschodniej Polski. Realizacja tego zadania nastąpi poprzez kompleksowe opracowanie wybranego cmentarzyska ludności kultury mierzanowickiej (60 osób), a następnie analogiczne analizy wybranych serii przedstawicieli ludności tej kultury ze stanowisk zlokalizowanych w południowo-wschodniej Polsce (40 osób). Interdyscyplinarne analizy obejmować będą badania archeogenetyczne i izotopowe, pozwalające na ustalenie chronologii absolutnej, odtwarzanie diety pochowanych osób oraz miejsca ich bytowania i ewentualnych migracji. Wybrany obszar, stanowiący bramę do Europy Środkowej, był zawsze terenem penetrowanym przez różne grupy ludnościowe, o rozmaitych celach – od grabieżczych po osadnicze. Współczesne metody badawcze umożliwiają dziś śledzenie tych szlaków migracyjnych i uchwycenie zmian zachodzących w społecznościach lokalnych wcześniej rejestrowanych przez pojawienie się nowych elementów kulturowych, poczynając od zabytków po zmiany osadnicze i wierzeniowe znajdujące odzwierciedlenie w obrzędowości funeralnej. Zadaniem projektu jest weryfikacja szeregu hipotez dotyczących roli kobiet w społecznościach wczesnego okresu epoki brązu na tle przedstawicieli płci męskiej:

- kobiety wykazują większe zróżnicowanie genetyczne zarówno w mtDNA, jak też jądrowym – weryfikacja poprzez analizy aDNA
- kobiety cechuje większa mobilność – weryfikacja – analizy izotopów strontu
- kobiety wykazują większe zróżnicowanie morfologiczne - weryfikacja - analizy antropologiczne
- dieta kobiet i mężczyzn różni się od siebie oraz dieta w grupie kobiet jest zróżnicowana i zależy od statusu społecznego – weryfikacja - analiza stabilnych izotopów węgla i azotu
- pozycję kobiety w lokalnej społeczności odzwierciedla wyposażenie grobu – weryfikacja - analiza archeologiczna uwzględniająca wyniki mikroskopowych badań ceramiki, analizy traseologiczne narzędzi krzemienych i oznaczenia izotopów neodymu w paciorkach fajansowych wskazujące na ich pochodzenie).

Przeprowadzona rejestracja różnic kobieta/mężczyzna stosując interdyscyplinarne badania, zostanie więc skonfrontowana z wynikami analiz archeologicznych. Kompleksowe wyniki pozwolą na uzyskanie nowych danych pochodzących z materiałów gromadzonych podczas wieloletnich badań prowadzonych w XX wieku. Wyniki badań zostaną opublikowane w monografii dotyczącej nekropolii ludności kultury mierzanowickiej w Krzyżanowicach Dolnych oraz serii artykułów o międzynarodowym zasięgu, jak również zaprezentowane zostaną na konferencjach lokalnych i międzynarodowych

Analiza antropologiczna zostanie przeprowadzona zgodnie z klasyczną metodyką badawczą uzupełnioną o analizy odontologiczne, paleopatologiczne oraz analizy morfologiczne kośćca pozwalające na ustalenie stopnia wykształcenia przyczepów mięśniowych. Analizy interdyscyplinarne obejmować będą datowania radiowęglowe, badania aDNA i izotopowe, które pozwolą na odtworzenie struktury genetycznej, paleodiety (stabilne izotopy węgla i azotu) i indywidualnej mobilności osób (izotopy strontu), a także pochodzenia paciorków fajansowych (analizy izotopów neodymu). Analizy interdyscyplinarne zostaną przeprowadzone w ośrodkach, z którymi współpracowano w trakcie realizacji wcześniejszych projektów. Wyniki badań specjalistycznych zostaną skonfrontowane z analizami zabytków archeologicznych stanowiących wyposażenie grobów analizowanych osób. Równolegle przeprowadzona zostanie mikroskopowa analiza ceramiki oraz analiza traseologiczna narzędzi krzemienych. Traseologia zabytków krzemienych pozwoli na uchwycenie ewentualnych relacji: zabytek-czynność-morfologia szkieletu-paleodieta. Celem analizy ceramiki będzie ustalenie stopnia wykorzystania lokalnych surowców do wyrobu naczyń. Pozwoli to na uchwycenie zależności: naczynie-osoba-mobilność-genetyka-płeć.

Projekt obejmuje terytorium, które po okresie znacznych transformacji kulturowych w schyłkowym neolicie, związanych z przemieszczeniami ludnościowymi i znaczącymi zmianami kulturowymi, znajduje się poza obszarem wczesnobrązowych ośrodków cywilizacyjnych. Jest to jednak teren percepcji nowych wzorców kulturowych przetwarzanych w społecznościach lokalnych. Ludność kultury mierzanowickiej nie została dotychczas poddana systematycznym, wieloaspektowym analizom interdyscyplinarnym, w tym genetycznym, co stanowi wyraźną lukę pomiędzy już częściowo rozpoznanymi społecznościami ze schyłkowego neolitu (kultura ceramiki sznurowej) i starszej epoki brązu (kultura trzciniecka) z Polski południowo-wschodniej. Różnica ta dotyczy także synchronicznej, kultury unietyckiej, której osadnictwo obejmuje także ziemie Polski zachodniej. Wykonane badania pilotażowe, głównie izotopowe przyniosły interesujące wyniki, więc poszerzenie spektrum badań i analizowanej próby z pewnością będzie wartościowym wkładem w rozwój nauki.

Wybrane do badań materiały są najbardziej reprezentatywne dla ziem polskich, pozyskane w trakcie wieloletnich badań prowadzonych przez Instytut Archeologii i Etnologii PAN oraz placówki muzealne z terenów południowo-wschodniej Polski. Wieloaspektowe opracowanie wymienionych materiałów będzie mieć fundamentalne znaczenie dla badań nad początkami epoki brązu na terenach Europy Środkowej.